

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
доктора економічних наук, професора,
директора Науково-дослідного інституту економічного розвитку
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана
Каленюк Ірини Сергіївни
на дисертаційну роботу УСТІКА МИКИТИ ЄВГЕНОВИЧА
на тему «Економічний механізм сталого розвитку закладів вищої освіти»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 – Економіка

1. Актуальність теми дисертації

Сучасні трансформаційні процеси в системі вищої освіти України відбуваються в умовах нестабільного економічного середовища, демографічних змін, зростання конкуренції, посилення інтеграційних тенденцій та необхідності адаптації до цілей сталого розвитку. У цьому контексті особливої ваги набуває проблема забезпечення сталого розвитку закладів вищої освіти (ЗВО) як стратегічного ресурсу соціально-економічного зростання країни.

Традиційні економічні моделі управління ЗВО виявляються недостатніми для забезпечення їхньої довгострокової стійкості, інституційної адаптивності та ефективного використання ресурсів. Відтак постає потреба у формуванні комплексного економічного механізму сталого розвитку, що дозволить інтегрувати освітню, інноваційну, дослідницьку та соціальну функції університетів із сучасними вимогами екологічної безпеки, соціальної відповідальності та економічної ефективності.

Актуальність теми також зумовлена необхідністю трансформації управлінських та фінансових практик у ЗВО відповідно до принципів сталого розвитку, що включають довгострокове планування, залучення стейкхолдерів, відповідальне використання ресурсів і орієнтацію на майбутні покоління.

Таким чином, необхідність розроблення теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо формування і впровадження економічного механізму сталого розвитку закладів вищої освіти визначають актуальність дисертаційного дослідження Устіка М. Є. на тему «Економічний механізм сталого розвитку закладів вищої освіти».

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

На підставі ознайомлення з дисертаційною роботою Устіка М. Є. можна зробити висновок, що дослідження «Економічний механізм сталого розвитку закладів вищої освіти» є цілісною, логічно структурованою, завершеною працею.

Ступінь обґрунтованості та достовірності отриманих у роботі результатів підтверджується власними теоретичними та практичними дослідженнями.

Обґрунтованість наукових результатів, висновків та рекомендацій забезпечується використанням загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, фундаментальних положень сучасної економічної теорії, сукупності наукових підходів, що зумовлені метою та завданням дисертації.

Висновки є узагальненням досліджень та основою формування практичних рекомендацій. Наукові положення та отримані наукові результати, що викладені у дисертаційній роботі, є достатньо обґрунтованими. Дисертація має логічну структурну побудову, її зміст розкриває тему наукового дослідження, характеризується послідовністю викладення матеріалу, аргументованістю та чіткістю висновків.

3. Наукова новизна результатів дослідження

На підставі аналізу поданої до захисту дисертації, опублікованих наукових статей та праць апробаційного характеру можна стверджувати, що дослідження включає в себе низку наукових положень, висновків і рекомендацій, які вирізняються новизною та практичною значущістю.

При цьому автором вперше запропоновано інноваційний підхід до формування алгоритму реалізації стратегії сталого розвитку закладів вищої освіти, який вирізняється в частині синергетичного поєднання основних елементів економічного механізму, що дозволило сформувати принципово новий спосіб стратегічного планування, спрогнозувати можливі небезпеки впливу зовнішнього середовища та прийняти ефективні управлінські рішення, які забезпечать підвищення ефективності функціонування закладів вищої освіти та сприятимуть їх сталому розвитку.

Робота містить ряд удосконалень, серед яких: науково-методичний підхід до формування моделі взаємозв'язку між концепціями сталого розвитку сучасного університету та соціальною відповідальністю університету; науковий підхід до створення сталої екосистеми ЗВО України, який, на відміну від наявних, представлено у вигляді ментальної карти, яка серед завдань у довгостроковій перспективі передбачає збереження інфраструктури та людського капіталу в університетах України; науково-методичний підхід до моделювання сталої екосистеми ЗВО України, що поєднує інфраструктурні інновації, освітні та наукові досягнення, ефективне управління ресурсами і соціальну відповідальність та, на відміну від існуючих, усуває прогалину в розумінні динаміки, пов'язаної з нелінійним розвитком університетської екосистеми.

У процесі дослідження автором дістали подальшого розвитку важливі наукові положення, зокрема: уточнено теоретичні засади визначення поняття «смарт-екокампус» як інтегрованого освітнього середовища, що поєднує цифрові технології та принципи сталого розвитку задля підвищення ефективності управління, освітнього процесу, наукових досліджень і збереження екологічної рівноваги. Запропоновано інноваційний науково-методичний підхід до SWOT-аналізу діяльності ЗВО, який поєднує якісний та кількісний аналіз із використанням геометричного матричного методу для математично обґрунтованого вибору оптимальної стратегії розвитку. Окрім того, розроблено рамковий підхід до формування сталої екосистеми ЗВО, який визначає її як

стратегічну управлінську структуру, що інтегрує екологічні, соціальні, економічні та технологічні компоненти, забезпечуючи довгостроковий сталий розвиток університетів в умовах сучасних викликів.

Зазначені здобутки мають як теоретичну новизну, так і практичну значущість для трансформації системи вищої освіти України відповідно до принципів сталого розвитку.

4. Повнота викладу основних положень дисертації у наукових виданнях та апробація результатів дослідження

Основні теоретичні положення дисертації, висновки та пропозиції розкриті у наукових працях автора. Зокрема, основний зміст і результати дисертації викладені у 10 наукових працях (7 – одноосібні, 3 – у співавторстві), з них: 4 праці у наукових фахових виданнях України; 6 праць апробаційного характеру, що опубліковані в збірниках матеріалів міжнародних конференцій.

Публікації здобувача відповідають вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами).

Основні результати дослідження доповідалися та отримали схвалення на міжнародних науково-практичних та наукових конференціях: XIII Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток банківських систем світу в умовах глобалізації фінансових ринків» (м. Черкаси, 25 жовтня 2019 р.); IV Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток банківських систем світу в умовах глобалізації фінансових ринків: матеріали» (м. Черкаси, 19 листопада 2020 року); VII Міжнародна науково-практична конференція «Challenges In Science Of Nowadays» (м. Вашингтон, 26-28 листопада 2020 р.); I Міжнародна науково-практична конференція «Scientific Achievements of Contemporary Society» (м. Лондон, 15-17 серпня 2024 р.); Міжнародна науково-практична конференція

«Економіка, фінанси, облік і право в умовах глобалізації» (м. Орхус, 10 вересня 2024 р.) та XXI Міжнародна наукова Інтернет-конференція «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці» (Україна-Чехія, 27-28 вересня 2024 р.).

5. Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційної роботи

Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Наукові результати, представлені в роботі, отримано автором особисто. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використовуються лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи дисертанта, про що вказано в переліку наукових праць.

Значущість проведеного дослідження підтверджується його зв'язком з науково-дослідною роботою кафедри смарт-економіки Київського національного університету технологій та дизайну на тему «Інтелектуалізація соціально-економічного розвитку в постпандемічному суспільстві (реєстраційний номер 0121U114581), в межах якої автором розроблено науково-методичний підхід щодо формування моделі взаємозв'язку між концепціями сталого розвитку сучасного університету та соціальною відповідальністю університету.

Науково-практична значимість результатів дослідження полягає у тому, що основні результати наукового дослідження автора доведено до рівня прикладних розробок та науково-методичних пропозицій і організаційно-методичних рекомендацій щодо розроблення економічного механізму сталого розвитку закладів вищої освіти.

Зокрема, Університет митної справи та фінансів підтверджує, що практичні рекомендації, що містяться у дисертаційній роботі М.Є. Устіка науково обґрунтовані та використовувалися при розробці стратегії сталого розвитку університету та у програмі її реалізації (довідка від 20.02.2025 №13.1-33/02/20/1).

У ВНЗ «Національна академія управління» напрацювання автора дисертації використовуються в освітньому процесі під час викладання

навчальних дисциплін «Системне управління та інформаційні технології прийняття рішень», «Стратегічний менеджмент», «Управління науковими проєктами та комерціалізація наукових досліджень» (акт від 04.03.2025).

6. Відсутність дисертації встановленим вимогам

Аналіз змісту дисертації Устіка М. Є. на тему «Економічний механізм сталого розвитку закладів вищої освіти», засвідчив, що автор успішно вирішив поставлені завдання, мета дослідження – досягнута.

Робота виконана державною мовою.

Дисертація оформлена відповідно до вимог наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 р. № 40.

7. Відповідність (наявність) порушення академічної доброчесності

Ознайомлення з дисертацією та науковими працями Устіка М. Є., у яких представлені основні наукові результати, підтверджує, що автор дотримується принципів та норм академічної доброчесності. За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушення академічної доброчесності.

У дисертації посилання на відповідні джерела є коректними (щодо використання тверджень, розробок, відомостей, статистичних даних тощо). Дисертаційна робота є самостійно виконаним кваліфікаційним науковим дослідженням. Наукові положення, розробки, висновки та рекомендації, що викладені у дисертації та винесені на захист, отримані особисто автором.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Устіка М. Є., слід зазначити, що мають місце зауваження і побажання, а окремі висновки автора є дискусійними.

1. Вважаємо, що в роботі не достатньо обґрунтовано поняття «смарт-екокампус» (с. 163). Автор пропонує власне визначення смарт-екокампусу, однак

доцільно було б чіткіше окреслити критерії відмежування цього поняття від існуючих дефініцій «сма́рт-університету» та «зеленого кампусу», а також навести приклади практичної реалізації в контексті українських ЗВО.

2. Обраний автором підхід до вибору стратегії (с. 143-158) є інноваційним, проте не до кінця розкрита його валідація саме для системи вищої освіти та можливі обмеження при застосуванні в умовах різнорівневих університетів (регіональних, підприємницьких, дослідницьких тощо).

3. На стор. 164 автор визначає рамкову структуру сталої екосистеми ЗВО, однак залишаються відкритими питання щодо її практичного впровадження та механізмів реалізації запропонованої структури на різних етапах життєвого циклу університету та необхідних управлінських змін.

4. Автором недостатньо конкретизовані управлінські інструменти економічного механізму сталого розвитку ЗВО. Хоча на стор. 126-134 визначено складові сталого розвитку університетів (екологічні, соціальні, економічні, технологічні), проте конкретні управлінські інструменти, моделі або кейси застосування залишаються на загальному рівні. Доцільно було б представити приклади адаптації для українського контексту.

5. Автор приділяє обмежену увагу до ризиків та бар'єрів впровадження запропонованих заходів. У дослідженні недостатньо висвітлено потенційні ризики, обмеження або бар'єри, що можуть виникати при впровадженні нових екосистемних моделей в українських ЗВО, особливо в умовах нестабільного фінансування, воєнного стану чи браку цифрової інфраструктури.

Ці зауваження не знижують цінності дослідження, а можуть бути корисними для поглиблення наукової дискусії, уточнення методологічного апарату та підвищення прикладної значущості запропонованих автором підходів.

9. Загальні висновки щодо дисертаційної роботи

За змістом, теоретичним рівнем і практичною значимістю дисертаційна робота Устіка Микити Євгеновича на тему «Економічний механізм сталого

розвитку закладів вищої освіти» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання розроблення теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо формування і впровадження економічного механізму сталого розвитку закладів вищої освіти на основі формування сталої екосистеми університету.

Зміст дисертаційної роботи, одержані наукові положення та висновки відповідають спеціальності 051 Економіка. Робота відповідає вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23.03.2016 р. № 261 (зі змінами) та пп. 6-9 постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами), а її автор Устік Микита Євгенович заслуговує на присвоєння йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка.

**Офіційний опонент,
доктор економічних наук, професор,
директор Науково-дослідного інституту
економічного розвитку
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана**

Ірина КАЛЕНЮК

